

Doctor honoris causa

Pocta Jánovi Kopálovi

Edícia Doctor honoris causa

zv. 5

Pocta Jánovi Kopálovi

Univerzita Konštantína Filozofa

Nitra 2003

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2003

Zostavil Peter Andruška

ISBN 80-8050-609-4

Hodnoty, ktoré západom slnka nezanikajú

Každá personálna bibliografia obsahuje dva aspekty: biografický a v ňom obsiahnutý tvorivý čin, vyjadrený bibliografickým faktom. Ale každý bibliografický fakt svojím vznikom a zaradením do poznatkovej sféry nosí v sebe aspekt výseku životnej - vedeckej činnosti. Táto metodologická trojjednosť je stále iba vonkajškovým vyjadrením vnútorného napätia, ktoré je vlastné osobnostiam, obdareným schopnosťou poznať, skúmať, analyzovať a výsledky poznaného odovzdávať. Len tvorivý človek vie presahovať sám seba, svoje okolie, svoju generáciu a svojím dielom naplňovať zmysel svojho dejstvom v národnej, duchovnej, kultúrnej a umeleckej sfére. Plne prežiť život a plne sa rozdávať v službe ušľachtilej idei vedca a pedagóga znamená naozaj prekročiť seba a vedome sa podieľať na tvorbe hodnôt, ktoré západom slnka nezanikajú, naopak - kontinuálne pretrvávajú.

Medzi také typy tvorivých ľudí patrí aj Ján Kopál, ktorý svojmu životu určil program: byť pedagógom a literárnym vedcom, bližšie byť v službe výchovy detí a mládeže - žiakov základných škôl - prevažne študentov učiteľského štúdia na strednej a vysokej škole - a vedno s ušľachtilou pedagogickou prácou byť v zajatí tvorivého, bádateľského nepokoja v literárno-vednom výskume.

Jestvujú polia, na ktorých Ján Kopál pracoval, rozsieval a žal. Medzi sejbou a žatvou je čas rastu; je to čas osobného rozmachu, ale aj čas búrok a schladzovania, neúprosný čas umlčovania, ktorý sa citeľne dotkol Kopálovho osobnostného, pedagogického a vedeckého zrenia. Vzopnúť sa ideologickému tlaku bolo preňho nielen vysoko mravným aktom, ale aj výrazom jeho životného elánu, ktorý nepoznal mlčanie, rezignáciu, úľak či útek do "súkromia".

Ján Kopál nikdy nič nedostal zadarmo. Za všetko draho platil, všetko vytrpel, všetko "poznačil" osobným príznakom vôle, dobrodenia, vytrvalosti a stálosti. Nepredstavuje a nevyznáva radikalizmus. V jeho životnej filozofii a pracovnej metodológii prevláda zmysel pre hodnoty: estetické i etické, historicky overené a spoločensky účinné. Osobnostne sa formoval v čase ideologických a spoločenských zmien, v čase kríz a vzopätí, pričom sa nestal konformným ani pragmatickým spoluhráčom, ale v úlohe "nežiaduceho" sa pridŕžal zdravého stredy, v ktorom si postupne vydobyl priestor na realizáciu nielen seba, ale aj iných. Tento fakt, t. j. služba druhým je pre Jána Kopála etickou konštantou, za ktorou treba vidieť množstvo aktivít organizátorských, iniciátorských, edičných, redakčných, expertíznych, posudzovateľských a podobne. Tento fakt bibliografía nemôže dostatočne dokumentovať. Je to fakt vnútornej povahy osobnostnej - a inštitucionálnej. Bez tejto jeho vlastnosti by neboli vyšli mnohé monografie F. Miku, A. Popoviča, P. Libu, T. Žilku, P. Plutku, E. Tučnej, desiatky vedeckých zborníkov, výskumných materiálov Kabinetu, dnes Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie v Nitre. Bez jeho osobnej angažovanosti by sa neboli uskutočnili mnohé celoštátne a medzinárodné vedecké konferencie a semináre. S jeho menom je spojený začiatok, vzrast i koncepcná práca tohto výskumného pracoviska, ktoré často len a len s osobným nasadením svojej autority udržal, dával mu dych a napredovanie. Bola to nezištná, tvrdá, nevďačná – a málo uznávaná práca.

Povedzme nahlas, že Ján Kopál prejavil pred rokmi 1967/68 nielen odvahu, ale aj citlivú predvídavosť potreby "neoficiálneho" literárnovedného výskumu. V období jednostrannej ideologizácie literárnej vedy stotožnil sa s presadzovaním komunikačno-semiotických základov literárnej vedy, čím významne prispel do teoretického myslenia o interpretácii umeleckého textu v celoslovenskom literárnovednom výskume.

Osobitné miesto tu zaujíma Kopálova programová orientácia na skúmanie literatúry pre deti a mládež. Túto jeho činnosť výrazne dokumentuje aj bibliografia z oblasti učebníc, príručiek, vysokoškolských učebných textov, literárnohistorických a historických monografií. Jeho meno sa objavuje vo všetkých literárnych časopisoch (Zlatý máj, Slovenské pohľady, Slovenská literatúra, Slavica slova, Romboid, Čitateľ, Literárny týždenník, Bibiana, Slovenský jazyk a literatúra v škole), vo vedeckých zborníkoch i v akademických Dejinách slovenskej literatúry (5. zv.). Z ohlasov možno usúdiť, že vo výskume literatúry pre deti a mládež sa vypracoval na osobnosť s vlastnou metodologickou koncepciou, s osobitnou "vedeckou školou" v skúmaní, čítaní a interpretácii detskej literatúry. V rámci semioticko-komunikačných výskumov "nitrianskej školy" rozpracoval problematiku "detského aspektu" v tvorbe a recepcii literatúry. V zmysle tohto pojmu rozvinul myslenie nielen v literárnej teórii, ale inšpiratívne pôsobil aj v oblasti teórie literárnej výchovy. A tak jeho presah do recepcie literatúry v oblasti školského literárneho vzdelania stojí na koncepčnom zlome tradičného a nového vo vyučovaní literatúry, v čítaní a literárnej výchove najmä na základnej škole.

Pri čítaní Kopálových vedeckých textov upútava bádateľovu pozornosť autorov zmysel pre "drobnú", dômyselne organizovanú a hodnotovo premyslenú prácu. Zmysel pre detail mu "nezacláňa" celok. V celku sa vie orientovať komplementárne a systémovo, premyslene upriamovať pozornosť na vývinovú progresiu a hodnotové vrstvenie, ako o tom svedčia najmä jeho vedecké monografie Literatúra a detský aspekt, Literatúra pre deti v procese, Kapitoly o literatúre pre deti a mládež a teoreticko-interpretácia práce o detskej literatúre Detský aspekt v umeleckom obraze. Metodologické potreby a kritériá Kopálovej bádateľskej iniciatívy postupne prešli do

fóndu vedeckého myslenia o tvorbe, recepcie a interpretácii literatúry pre deti a mládež. Aj preto - a nielen preto - sa v roku 1993 stal nositeľom ceny "Trojruža" za rozvoj slovenskej literatúry pre deti a mládež.

V Kopálových vystúpeniach každý poslucháč objaví skúseného pedagóga, didaktika, odborníka, "epického" spravodajcu o literárnom dianí s vypracovanou rétorikou a argumentačnou presvedčivosťou. A tu prináleží poukázať na jeho životné osudy spojené so štyridsaťročnou históriou Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, akademickým funkcionárčením od vedúceho oddelenia literatúry na tunajšej katedre slovenského jazyka a literatúry v rokoch 1959-1970, prodekanskej činnosti (1964-1967), zakladateľskou prácou a riadením Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie v rokoch 1989-1993, účasťou vo vedeckých radách, redakciách a iných odborných inštitúciách a podobne. Jeho činnosť i dielo presahujú hranice školy i celoslovenského kontextu.

Pozorný čitateľ objaví Kopálov pedagogický postup a vedecký profil najmä od roku 1959: od odbornej asistentúry cez titul PhDr. (1969), vedeckú aspirantúru v Literárnovednom ústave SAV (1970), pozastavenie obhajoby docentskej práce (1971) i zákaz publikačnej činnosti, tvorivú vedecko-publikačnú anonymitu, až po získanie vysokoškolskej profesúry z teórie a dejín slovenskej literatúry v roku 1991. Za každým uznaním stojí reálna hodnota vedeckovýskumnej práce.

Ťažko je v krátkej zmienke o živote a diele Jána Kopála vystihnúť celú životnú osudovosť, vedeckú i pedagogickú aktivitu tohto vedca. Žiada sa mi tu uviesť názor kľúčového tvorcu vedeckej koncepcie literárnych výskumov v Kabinete, teraz Ústave literárnej a umeleckej komunikácie prof. F. Miku. Ten o Kopálovi hovorí ako o "konštituujucom gestorovi" rozsiahlej výskumnej práce v oblasti literárnej komunikácie, tvorby, recepcie a interpretácie umeleckého textu a literárneho vzdelania. On najviac v tímovej

práci zdôrazňoval osobnostný aspekt čitateľa - žiaka i učiteľa, študenta. Jeho osobnostnú univerzálnosť vždy prerastal hlboký zmysel pre rozvíjajúcu sa a samobytnú osobnosť detí a mládeže. To s pochopením vedel premietat' do osobnostnej individuálnosti spoluriešiteľov, vo výskumnom manažmente na pracovisku. Navyše - prejavoval sa vždy hlbokou vrasťenosťou do našej národnej kultúry. Nebol tradicionalista, ale ani radikálny modernista. Bol vyznávačom skutočných estetických i etických hodnôt v literatúre a umení, a to tak domácej ako aj svetovej kultúry.

Takže - ako sme povedali na začiatku tohto skromného vyznania - bibliografía nehovorí všetko. Ani nemôže. Nemôže plne dokumentovať žitý život. Môže však skrývať v sebe, v bibliografických faktoch, nádej, že prídu iní, ďalší, ktorí budú hľadať a cez ňu nachádzať podnety, nadväzovať. V prácach Jána Kopála je čo hľadať, otvárať - zamýšľať sa.

Prof. PhDr. Peter Liba, DrSc.

Slávnostná promócia

Dňa 18. apríla 2002 sa v aule Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre uskutočnilo spoločné slávnostné zasadnutie Vedeckej rady UKF, Vedeckej rady Filozofickej fakulty UKF a Vedeckej rady Fakulty prírodných vied UKF.

Na tomto zasadnutí udelili čestný titul doctor honoris causa prof. PhDr. Jánovi Kopálovi, CSc., in memoriam a prof. Ing. Štefanovi Lubymu, DrSc.

Slávnostné zasadnutie vedeckých rád otvoril prorektor doc. RNDr. Libor Vozár, CSc., privítal slávnostných hostí zo slovenských univerzít i zo zahraničia, predstaviteľov mesta Nitra a členov akademickej obce univerzity.

Úvodný príhovor predniesol rektor univerzity prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvavec, CSc. Vo svojom vystúpení privítal slávnostných hostí, zvlášť dcéru prof. Jána Kopála doc. PhDr. Editu Gromovú, CSc., a dal súhlas na udelenie titulu doctor honoris causa prof. Jánovi Kopálovi in memoriam.

Slávnostné laudatio predniesla prof. PhDr. Eva Tučná CSc., dekanica Filozofickej fakulty UKF.

Akt promócie vykonal promótor doc. PhDr. Karol Felix, CSc. Diplom prevzala doc. PhDr. Edita Gromová, CSc.

- Ján Kopál pri preberaní Zlatej medaily UKF (1999)

- Na besede v Ponitrianskej galérii

- Edita Gromová pri preberaní titulu Dr. h. c., udeleného Jánovi Kopálovi in memoriam

Vaša Magnificencia,

vážení členovia Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa,

vážení členovia Vedeckej rady Filozofickej fakulty,

vážení a milí hostia, dámy a páni!

Vedecká rada Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre na svojom zasadnutí 15. novembra 2001 prerokovala a schválila návrh prof. PhDr. Petra Libu, DrSc., na udelenie čestného vedeckého titulu "doctor honoris causa" prof. PhDr. Jánovi Kopálovi, CSc., in memoriam. Listom zo dňa 20. novembra 2001 v zastúpení Vedeckej rady Filozofickej fakulty sme požiadali Jeho Magnificenciu prof. RNDr. Ing. Daniela Kluvanca, CSc., aby v zmysle článku 9 Štatútu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre udelil čestný titul "doctor honoris causa" prof. PhDr. Jánovi Kopálovi, CSc., in memoriam, humanistovi zapalujúcemu a rozširujúcemu svetlo vzájomného ľudského porozumenia a verejne, v časoch dobrých, ale aj zlých deklarujúcemu slobodu ľudskej osobnosti, vedcovi, významnej osobnosti slovenského myslenia o literatúre, osobitne o literatúre pre deti a mládež, pedagógovi, zakladateľovi vysokoškolského vzdelávania pedagógov v Nitre, organizátorovi kultúrneho života, a to nielen v intenciách nitrianskeho regiónu, ale Slovenska vôbec. Osobnosti par excellence, ktorá nám zanechala posolstvo, ktorého vzdať sa, ktorému neporozumieť, či nepriať ho, znamenalo by pošliapať všetky hodnoty, hodnoty všeobecného dobra, prikázania prikázaní, bez ktorého žiť v spoločenstve lásky aj v dnešnom modernom svete, vo svete nového tisícročia, je priam nemožné.

Vaša Magnificencia,

dovoľujeme si poprosiť Vás, aby ste z moci svojho úradu udelili čestný vedecký titul Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre "doctor honoris causa" prof. PhDr. Jánovi Kopálovi, CSc., in memoriam:

- za otvorenie a organizovanie koncentrovaného výskumu literatúry z hľadiska semiotiky, teórie textu a literárnej komunikácie, čoho viditeľným dielom bola jeho spoluúčasť na iniciatívnom založení špecifického vysokoškolského vedeckovýskumného pracoviska známeho pod názvom Kabinet literárnej komunikácie, ktorý v čase slávy komunistickej ideológie predstavoval metodologické novum a most osvojovania európskych a celosvetových výbojov v estetike, filológii a literárnej vede,

- za rozvoj výskumu literatúry pre deti a mládež, čoho prejavom sú jeho monografické práce, obsahujúce mnohé syntézy, metodologické i materiálové inšpirácie pre dnešných bádateľov, zásluhou ktorých sa Slovenská republika stala krajinou známou v Európe s rozvinutou a umelecky prestížnou literatúrou pre deti a mládež,

- za objavenie jedinečného spôsobu spojenia výsledkov vedeckého výskumu literatúry pre deti a mládež s pedagogickým pôsobením, čoho dôkazom bolo jeho nenapodobiteľné pedagogické pôsobenie na Filozofickej fakulte UKF v Nitre,

- za humanizáciu človeka, pedagóga, žiaka i študenta,
- za zmysel pre sociálnu spravodlivosť, vysoké mravné hodnoty, činné myslenie a ušľachtilé konanie, za úctu k životu a dielu iných, za život výkonného človeka s "obmedzenou slobodou",

- za osobnú aktivitu neoddeliteľne spojenú s menom našej univerzity, o ktorej zrod a povznesenie sa usiloval po celý svoj plodný život.

Vaša Magnificencia,
vážení členovia Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa,
vážení členovia Vedeckej rady Filozofickej fakulty,
vážení a milí hostia,
dámy a páni!

Univerzitný profesor PhDr. Ján Kopál, CSc., sa narodil 25. októbra 1925 v malej dedinke, ležiacej v topolčianskej doline, v Malých Kršteňanoch. Pochádzal z mnohodesetnej robotníckej rodiny. Ľudovú školu navštevoval v rodisku, meštianku vo Veľkých Uherciach a Učiteľskú akadémiu v Bánovciach nad Bebravou. Popri zamestnaní vyštudoval Vysokú školu pedagogickú v Bratislave. Po krátkom pôsobení na Pedagogickej škole v Nitre otvára v roku 1959 svoje pôsobenie na našej akademickej pôde. V roku 1969 získava doktorát z filozofie, v roku 1970 hodnosť kandidáta vied. Deväťdesiate roky, úspešný nástup demokratizačného procesu, doktorovi Jánovi Kopálovi, kandidátovi vied, priniesli možnosť uzatvoriť dovtedajšie svoje vedecké a pedagogické aktivity habilitačným a inauguračným aktom v odbore teória a dejiny slovenskej literatúry. V odbore, ktorému venoval celý svoj plodný život, ktorým nám, jeho najbližším spolupracovníkom pripomína sínusoidu, v ktorej výrazne čítame, či identifikujeme viac pádov ako vrcholov, viac bolestných odchodov ako slávnostných inaugurácií, viac sklamaní ako nádejí, viac zničujúceho ako povznášajúceho, viac zlého ako dobrého, ktoré však nezničilo jedinečnosť a výnimočnosť jeho vedeckého talentu, organizátorské a pedagogické majstrovstvo, život človeka obdareného, či priam predurčeného reprezentovať spoločenstvo lásky, spoločenstvo, odbijania času ktorého sa už nedožil prof. PhDr. Ján Kopál, CSc. Opustil nás ticho, na prahu nového

tisícročia, ktoré sa však neotvorilo, a je nám veľmi ľúto, ako tisícročné Kopálovho spoločenstva lásky.

Vaša Magnificencia,

na opustenom stole prof. Jána Kopála skromne ležia najvýznamnejšie monografie, ktoré ešte dlho budú usmerňovať a ovplyvňovať slovenský výskum literatúry pre deti a mládež. A v túto chvíľu si už môžeme dovoliť aj maličkú neskromnosť, že práce prof. Jána Kopála budú nielen usmerňovať a ovplyvňovať slovenský výskum literatúry pre deti a mládež, ale sú a budú nevyčerateľným zdrojom vedeckých inšpirácií, dobrým fundamentom stredoeurópskych a európskych výskumov literatúry, ktorej jedinečnosti, výnimočnosti a krásy neodolala ani jedna z najväčších celebrít slovenskej literatúry Milan Rúfus.

V roku 1984 ťažko, ba dokonca až veľmi ťažko vychádza vedecky veľmi závažná monografia Jána Kopála **Literatúra pre deti v procese**, knižka, ktorú netrpezlivo očakávala, vzhľadom na potrebu riešenia závažnej problematiky, celá literárnovedná komunita. Procesuálnosť, vývin, hodnoty, tradícia v literatúre pre deti a mládež, respektíve systémová kontinuita hodnôt, procesuálnosti, vývinu a tradície v literatúre pre deti boli pre vznik modernej teórie detskej literatúry soľou nad zlatom zároveň. Kopálovo vymedzenie a interpretácia uvedenej skutočnosti sa premietli do úvah Františka Miku, Antona Popoviča, Petra Libu, Tibora Žilku, Viliama Oberta, Marty Žilkovej, Evy Tučnej a Petra Zajaca. Teda do úvah tých, ktorí tvorili väčšie či menšie piliere literárnovedného myslenia v Kabinete literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre. Netrvalo dlho a Kopálove úvahy, myšlienky, výsledky jeho analytických sond do literárnych textov pre deti a mládež rezonovali aj v prácach, ktoré

vznikli na pôde najsvätejšej, na pôde Literárnovedného ústavu Slovenskej akadémie vied, v prácach literárnych vedcov Stanislava Šmatláka, Zlatka Klátika, Júliusa Nogeho či na akademickej pôde bratislavskej, bansko-bystrickej a prešovskej univerzity, kde ich tvorivo rozvíjali Ondrej Sliacky, Viera Žemberová, Zuzana Stanislavová, Milan Jurčo a Brigita Šimonová.

V novembri roku 1991 nám profesor Ján Kopál osobne daroval ešte čerňou voňajúcu knižku, monografiu **Detský svet v umeleckom obraze**, v poradí, rátajúc aj tie, ktoré vydal v spoluautorstve, desiatu. Knižku, do ktorej vpísal: *Skromne pre nádejnú prácu doc. Dr. Evy Tučnej, CSc., Ján Kopál*. Knižku, kľúčovú monografiu, ktorá je teoretickým východiskom recepcie a interpretácie literatúry pre deti a mládež, ktorá je jedinečnou a možno aj nezopakovateľnou teóriou interpretačných procesov v recepcii a čítaní, ktorá priniesla jedinečné prieniky do textov Jozefa Čigera Hronského, Martina Hranka, Ľuda Ondrejova, Jozefa Horáka, Jána Bodenka, Ľudmily Podjavorinskej či Márie Rázusovej Martákovcej, ktorá je priestorom publikovania najzávažnejších bádateľsko-kritických reflexií, mohol skromne darovať len prof. Ján Kopál.

Citovaná Kopálova monografia prináša definíciu dvoch základných pojmov, bez ktorých sa nedá tvoriť dobrá literatúra pre deti, bez ktorých kvalitná recepcia detskej literatúry je priam nemožná. Jej dve kľúčové kapitoly **Detský svet v umeleckom obraze** a **Detská literatúra v interpretácii** sú systematickou reflexiou o interpretačných procesoch recepcií a čítaní literárnych textov. Kopálov výklad uvedených pojmov, ktoré sú pre tvorbu a recepciu textov detskej literatúry metodologicky určujúce, budú vždy základnou ingredienciou výskumu tejto oblasti literárnej výskumnej aktivity. Jemu samému umožnili koncipovať semioticko-komunikačnú teóriu vlastného bytia zmyslu diela, teóriu, a dodajme, že základné východisko

výskumov "nitrianskej školy". Školy literárnovedného myslenia, ktorá bola prijatá a uznaná nielen doma, ale aj v zahraničí.

Rok 1995 víta sedemdesiatročný profesor Ján Kopál ďalšou monografiou, súborom analyticko-interpretčných prác, ktorý vychádza pod názvom **Poézia pre deti**, ktorý laudačne uzatvára František Miko poznámkou výstižne nazvanou Dielo - vizitka a chvála osobnosti. Áno, Poézia pre deti s podtitulom "v interpretácii a recepcii" je vizitkou a chválou osobnosti. Osobnosti, ktorá sa podpísala pod vyše 300 štúdií, odborných článkov a recenzií vedeckých publikácií a knížiek pre deti a mládež, pod viac ako desať vedeckých monografií. Prof. Ján Kopál nezabúda na svojich študentov. Písal učebné texty, vysokoškolské učebnice s celoštátnou platnosťou, bol spolutvorcom základných encyklopedických diel. Podpísal sa pod množstvo posudkov na diplomové, rigorózne, kandidátske či habilitačné dizertácie. Viedol výskumné úlohy, tvoril nové projekty, z ktorých ten posledný uzatvárame v tomto kalendárnom roku.

Vaša Magnificencia,

ťažko v našom laudácii vyjadriť a obsiahnuť tvorivý čin pána profesora Kopála bibliografickým faktom. Tvorivý človek, aký bol prof. PhDr. Ján Kopál, CSc., presahoval sám seba, svoje okolie, svoju generáciu. Dielom napĺňal zmysel svojho dejstvomania v národnej, duchovnej, kultúrnej a umeleckej sfére. Prežil tvrdý a plodný ľudský a vedecký život. Vytvoril hodnoty, ktoré - ako hovorí Peter Liba - západom slnka nezanikajú, naopak budú kontinuálne pretrvávajúť.

Vážený pán profesor,

prijmite tento dnešný akt ako akt Vašej rehabilitácie, ako akt, ktorý Vám boli dlžní všetci. Ktorý Vám boli dlžní strojcovia búrok, vykonávatelia schladzovania, ale aj nemí svedkovia umlčovania. Prijmite tento dnešný akt, vážený pán profesor, ako naše spoločné poďakovanie za Vaše odpustenie, za Vašu veľkorysosť, za Vašu lásku, za všetko, čím ste nás všetkých obohatili.

Pevne verím, vážený pán profesor, že Jeho Magnificencia rektor Univerzity Konštantína Filozofa prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvanec, CSc., dá súhlas, a o to ho skromne prosím, na udelenie čestného vedeckého titulu "doctor honoris causa" Vám in memoriam a tým završi, ak je to vôbec možné, Váš rehabilitačný akt.

Ako post skriptum Vám, vážený pán profesor, poďakovanie všetkých Vašich žiakov, za ktorých Vám ja osobne sľubujem, že budeme v duchu Vašej skromnosti a Vašich odporúčaní tvrdo pracovať na svojom ďalšom vedeckom rozvíjaní.

Vážený pán profesor, česť Vašej pamiatke, nech Vám je nitrianska zem, ktorú ste tak milovali a zušľacht'ovali, ľahká.

Laudatio,
ktoré na slávnostnej inaugurácii
predniesla
prof. PhDr. Eva Tučná, CSc.,
dekanka FF UKF

Vaše Magnificencie, Spektability,
členovia vedeckých rád,
vážené dámy, vážení páni,

dovoľte mi, aby som v tejto slávnostnej chvíli vystúpila a poďakovala v mene svojho otca prof. Jána Kopála, ktorému Vedecká rada UKF na návrh Vedeckej rady FF UKF udelila in memoriam titul Dr. h. c. - najvyššie a najčestnejšie ocenenie, aké vedec za svoje celoživotné dielo môže dosiahnuť.

Ako dcéra som prof. Kopála vnímala v prvom rade ako láskavého a starostlivého otca, ktorého som si vždy nesmierne vážila. Otec bol vzácny človek. Skromný, pracovitý, žičlivý. Vždy som obdivovala jeho pevnú vôľu a trpezlivosť, keď si sadal za pracovný stôl a aj po namáhavom dni dlho do noci vytrvalo pracoval. Vždy sa usiloval držať krok s dobou a nielenže nezaostať, ale byť v popredí literárneho diania a literárnej vedy na Slovensku. Jeho dominantným záujmom bola literatúra pre deti a mládež. Jeho profesionálna kariéra nebola priamočiara, bolo na nej veľa prekážok a slepých uličiek, z ktorých musel neraz namáhavo hľadať východiská. Vždy však dokázal prekonať so čťou aj tie najzložitejšie problémy. Každý, i ten najmenší úspech mu prinášal veľa radosti a uspokojenia. Pamätám si však, že sa úprimne vedel tešiť nielen zo svojich úspechov, ale aj zo všetkých úspechov svojich spolupracovníkov, doktorandov i študentov. Niekedy vari viac ako zo svojich vlastných. Vždy mu ležal na srdci osud pracoviska, osud Kabinetu literárnej komunikácie, neskôr Ústavu literárnej a umeleckej komunikácie, osud fakulty, ba i celej univerzity. Charakteristickým bol pre neho pocit spolupatričnosti a hrdosti na úspechy svojho pracoviska.

Celý život prežil podľa životného kréda svojej matky - ak môžeš pomôcť, pomôž, ak nemôžeš pomôcť, aspoň neubližuj. A on sa vždy usiloval nájsť spôsob, ako ľuďom pomôcť - a väčšinou sa mu to darilo.

V osobnosti môjho otca, myslím si, sa vzácne skĺbil profil vedca s veľkým V a človeka s veľkým Č. Ocenenie, ktoré dnes dostal, je toho svedectvom.

Ešte raz dovoľte mi vyjadriť svoju vďaku za seba i za otca.

Česť jeho pamiatke.

Doc. PhDr. Edita Gromová, CSc.

Proces zhodnocovania a časového prevrstvovania hodnôt v tvorbe a recepcii detskej literatúry

V prelomových obdobiach azda viac než v pokojnejších dejinných fázach dochádza ku konfrontácii, prevrstvovaniu i devalvácii hodnôt. Prejavuje sa to zvýšením tlakov na ľudskú societu, aby spozornela, vo vlastnom životnom priestore a čase si uvedomila, na čom ona je, aké hodnotové opory stimulujú jej bytie, jej súčasné i budúcnostné existenčné možnosti alebo istoty.

Osou našej študijnej reflexie mienia byť otázky literárnych, širšie umeleckých či kultúrnych hodnôt, ich konfrontácia, prevrstvovanie i zhodnocovanie v prúdoch súčasného dobového diania. Vedno so všeobecnými pohľadmi na chápanie pojmu hodnota sa upriamime na otázky osobitostí hodnôt v produkcii a recepcii literatúry a knižnej kultúry pre deti a mládež. Pravdaže, s dôrazom na ich časovú pôsobnosť, aktuálnosť. V závere naznačíme aktuálnosť systémového prístupu k literárnovednému výskumu z hľadiska časového zhodnocovania pôvodnej slovenskej literárnej kultúry pre deti a mládež.

Úvahy na tému hodnota prináležia filozofickému mysleniu od čias antickej filozofie cez filozofiu humanistického, renesančného i teologického stredoveku, novodobú filozofiu až do dnešných civilizačných procesov. Zhoda tohto myslenia je v jednom: v smerovaní hodnoty na uspokojovanie ľudských (materiálnych, duchovných, osobnostných) potrieb. Potreba človeka sa teda stala cieľovým objektom, ku ktorému sa postoj hodnotovej tvorby vzťahuje. Ideál ako kvalitatívny súbor hodnôt sa v hodnotovom rebríčku axiológie dostal najvyššie. Presahuje štandardnú normu hodnôt.

Zastavme sa ale pri hodnotovej určenosti označenej termínom „uspokojovanie ľudských potrieb“. Pojem „uspokojovanie životných potrieb“ bol značne frekventovaný v období forsírovania marxistickej filozofie. Vymedzovala sa ním optika pohľadu prevažne na materialistické chápanie jeho obsahu, na spoločensky unitárne chápanie vecí. Obchádzala sa ním individuálnosť ľudsko-osobnostných, ale najmä pluralitnosť duchovných potrieb ľudskej existencie. V situácii dožívania materialisticko-filozofickej predstavy o obsahu pojmu hodnota sa presadzuje globálnejšie chápanie obsahu tohto pojmu. Nejde o preferenciu uspokojovania materiálnych potrieb, ale o ich súlad a vyvažovanie potrebami duchovnej sféry ľudského vedomia a bytia, ľudskej kultúry. To je prirodzená reakcia na fakt jedného trendu, keď sa hodnoty na uspokojovanie materiálnych potrieb človeka dostali do hornej pozície v hodnotovej hierarchii.

To, čo konštatujeme o nedávnom svetovom spoločenskom experimente s jednostranným presadzovaním hodnôt a hodnotových noriem určených kritériom materiálneho a vo vedomí človeka materialistického sveta, vedľa tohto experimentu (experimentu so socialistickým spoločenským systémom) v inej podobe žije, funguje aj v celom svetovom spoločenstve. I v situácii, keď sa pod tlakom trhového mechanizmu hodnota dostáva do pozície duchovno-materiálnych premien. Stretávame sa tu s istým paradoxom: duchovný hodnotový produkt sa materializuje do podoby produktu reálnej veci, tovaru, oceňovaného komunikačnými väzbami v hodnotovo-trhovom systéme. Tak je to napríklad s vynálezom. Ten je hodnotou duchovnej produkcie. Jeho realizácia v podobe výrobku, tovaru, začne pôsobiť na uspokojovanie ľudských potrieb. Ako úžitková tovarová hodnota sa vymkne zo sféry duchovných hodnôt, v tovarovej podobe sa posúva nad túto sféru, čím ovplyvňuje - a to negatívne alebo pozitívne - ľudské vedomie i bytie. Negatívne vyzdvihovaním materializovanej hodnoty, potreby až

na úroveň hodnotovo trhovej i ľudsko-životnej fetišizácie; pozitívne stimuláciou pre tvorbu nových hodnôt s dimenziou zmyslu pre duchovné i materiálne, osobnostno-ľudské aktivity človeka. V tom najvšeobecnejšom význame, keď sa pri chápaní pojmu hodnota vychádza z aktu ľudskej potreby sebauvyjadrovania, vytvárania produktov v zmysle osobného sebauspokojovania vo vlastnom individuálnom i spoločenskom kontexte. Ide o sebauvyjadrovanie i sebakonfrontáciu človeka v tvorbe i recepcii produktov predmetnej, vecnej i duchovnej povahy.

Hodnotový problém z hľadiska axiológie ako vedeckej subdisciplíny filozofie spočíva v tvorbe hodnoty, v podobe a obsahu produktu a hodnotovej miery určovanej príjemcovou potrebou. Hodnotové kritériá sa ukazujú i určujú v reláciách hodnotovej tvorby a jej produktu v recepcii. Presnejšie v reláciách, ktoré sú teoreticky postulované tézou jednoty tvorby a recepcie. A tu sa nastoľuje otázka a v nej azda aj sama odpoveď: Je možné hovoriť o hodnote diela (produktu tvorivej práce) bez jej responzie či ohlasu, zažívania, pôsobenia vo vedomí alebo na vedomie príjemcu? Bez interakcie v komunikácii dielo – príjemca sa hodnota diela plnorozmerne nezhodnocuje. Ochudobňuje sa o rozmer pragmatickej valorizácie ako faktu, súčasť živej existencie diela v spoločensko-ľudskom vedomí a bytí.

To, čo sme skonštatovali o hodnote, kritériách i miere hodnôt všeobecne, možno aplikovať aj na hodnotovú problematiku patriacu do produkcie osobitnej ľudskej aktivity, akou je umelecká, resp. literárna tvorba. Kľúčový problém tu smeruje k definovaniu osobitosti vedeckého a umeleckého poznávania a vyjadrovania skutočnosti. A tu nemožno obísť otázky vzťahov empirickej reality (a s ňou súvisiace hodnoty) a reality umeleckej (s umeleckými hodnotami). Vstup hodnôt empirickej reality (spoločenských i individuálnych hodnôt) na pôdu umeleckého diela v kreatívnej obraznej podobe znamená ich priradenie ako ústrojnej súčasti k estetickému hodnote.

Preto umeleckú, resp. i estetickú hodnotu umeleckého diela možno chápať ako výsledný produkt tvorivej energie autora pri modelovaní (fixácii) mimotextovej (empirickej) reality do jej kreovanej, obraznej podoby v realite textovej.

V hodnotovej odlišnosti umeleckého a neumeleckého poznávania alebo poznania sa vynára otázka hodnotovej explicitnosti či implicitnosti umeleckej tvorby, presnejšie umeleckého diela, pragmatickej alebo úžitkovej hodnotovej funkcie, z hodnotovo-gnozeologického hľadiska pravdivosti či nepravdivosti umeleckej výpovede, hry, hravosti, výmyslu a fantázie v tvorivom modelovaní umeleckého obrazu, problém kódovania životných informácií do znakovkej umeleckej výpovede, správy, normy alebo miery hodnotovej účinnosti, stálosti či nestálosti hodnotového systému, jeho vzťahu k dynamike životných procesov a pod. Špecificky – ak myslíme na literatúru alebo umenie pre deti – osobitne sa žiada zvažovať otázku – aké potreby detského sveta sú identitné s hodnotovou tvorbou umeleckého, literárneho diela pre deti. Potreby, výlučne dané vnímateľskými kompetenciami detského prijemcu, alebo potreby implikované do detského sveta iniciatívnou či životnou skúsenosťou dospelých v zmysle potrieb detského sveta pre životnú perspektívu v dospelosti.

V súčasnosti je aktuálne sledovať napätie vyvolané prílivom inonárodných kultúrnych hodnôt do konvenčného priestoru domáceho národného etnika. Do priestoru, v ktorom sa hodnotový systém z čias totalitnej spoločnosti rozpadá a stretá sa so systémom hodnôt odlišnej proveniencie. A tu pri tomto zlomovom strete rozličných kultúr sa žiada nahliadnuť do nedávnej, ale azda i do vzdialenejšej minulosti. Uvedomiť si, akými premenami hodnotových systémov prechádzalo ľudstvo od čias raných kultúr, cez staroveké, stredoveké i novoveké kultúry s ich vrcholením v civilizačných

procesoch ovládaných technokraciou, kybernetikou či informatikou. V tomto nami žitom období, dnešného vytvárania a hľadania hodnôt, keď v historicky permanentnom zápase človeka medzi orientáciou na osobné alebo spoločenské dochádza k výrazným deformáciám. K prevahe individuálneho, osobného, k strate vedomia účasti človeka na všeobecnom, k jeho uzatváraniu sa do samého seba, k pocitu nezúčastnenosti na potrebách ľudsko-spoločenského diania a nezodpovednosti za hodnoty aj tých druhých. V osobno-individuálnej sfére života prevážil vzťah prijímania nad vlastným produkovaním hodnôt. Prijímanie, „užívanie si“ pritlmilo vzťah k duchovným hodnotám, sfetišovalo úctu a obdiv materiálneho sveta. V reakcii na tento stav dnes sa hľadá cesta k etickým hodnotám, ktoré určujú vzťah individuálne slobodného človeka k spoločenskej pospolitosti slobodných ľudí. To ako náprotivok ľudských vzťahov v kolektivizme, ktorý bol programovou koncepciou záležitosťou experimentu so socialistickou spoločnosťou. V postkomunistických spoločnostiach hodnotový systém z čias onoho experimentu sa rozpadol ako nereálna vízia. Objavuje sa tu priestor pre iné hodnotové systémy, najmä hodnotový systém kresťanstva s posvetštenými modernými náboženskými trendmi.

Vo všeobecnej rovine ide o dynamiku hodnotových pohybov na cestách súčasnosti a azda aj budúcnosti. O trendoch, kde by mali ustupovať sklony ku konzumácii materiálnych hodnôt. Kde sa ale vzala hodnotová orientácia, ktorá je v súčasnosti predkladaná literárnou alebo audiovizuálnou kultúrou našim deťom zo sveta západnej kultúry? Sú v nej priam profilovo rozohrané hodnoty príznačné pre filozofiu pragmatizmu. S orientáciou na individualizmus, životný materializmus, na tvrdý zápas o biologickú existenciu, kde sa v súlade s prírodnosťou uplatňuje individuálne alebo skupinové násilie, agresivita, brutalita až krutosť. Vysoko je v tomto type kultúry frekventovaná vynachádzavosť, prefíkanosť, chytrosť i chytráctvo, hrdosť i sebavedomie,

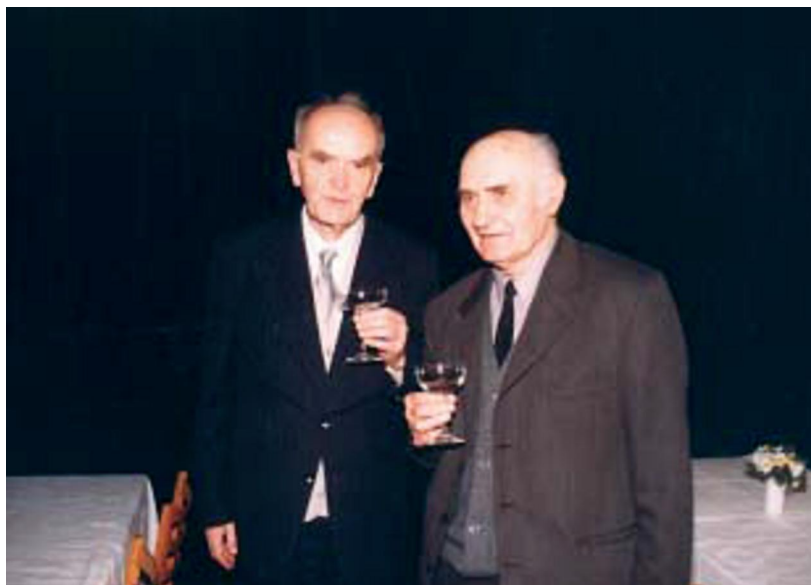
ľudský čin, skutok supermana s upriamením viac na hodnoty materiálneho zisku, blahobytu ako na hodnoty duchovných potrieb. Tomu v transformácii reality do umeleckej podoby nahráva redukcia textu na dejovú samoúčelnosť, na hororové napätie, príbehovú seriálovosť. Kompozičné zjednodušovanie s výrazovou vulgárnosťou ulpieva na povrchovej javovosti sledovaných procesov, životných situácií. Hĺbková podstata, významová viacplánovosť, ktorá má bližšie k duchovným hodnotám a vytvára pre príjemcu priestor na zamýšľanie, aktívny vzťah k príbehu, je zastieraná povrchovosťou. Aby sa priam biologicky využíval, príbeh sa okoreňuje ešte naivnou situačným humorom. Celá obrazová kreácia - ak ju tak možno nazvať - nadbieha príjemcovi, aby sa zabával netvorivo, mechanicky napodobňoval a osvojoval si filozofiu príbehu.

K našim predstavám o zábavnej literatúre pribudol podnet na úvahy o hodnotách zábavnosti tohto typu literatúry. Ten u nás jestvoval už v minulosti a jestvuje vedno s umelecky plnohodnotnou tvorbou dodnes. Jej tvorivým podložím – okrem iného – je hravosť, humor i fantastická vynachádzavosť. Stojí za úvahu, aká je tu sémantická zaťaženosť textu v zmysle aktívneho počinu a vťahovania recipienta do príbehu, do onej hry či zábavy. Nestala sa dnes tvorba tohto typu tovarovým produktom? Produktom, ktorý prostredníctvom trhu hľadá cestu k tomu, aby ovplyvňoval vedomie mladých generácií v intenciách istého typu etiky či svetonáhľadu? Nemusí to byť zámer, môže to byť istý druh nám neznámej (či známej?) kultúrnej konvencie, ktorá sa v tomto čase a v tejto situácii stala trhovo či ziskovo príťažlivou pre domácich tiežobchodníkov s hodnotami literárnej, knižnej i auditívnej kultúry a videokultúry. Je tu tiež otázka, či sa týmto tovarom ponúkaným draho na lacné vyplňanie času nevyužíva situácia, v ktorej recipient uniká pred povinnosťami a informáciami predimenzovaným životom. Môže tu ísť aj o tovar, ktorý má v hierarchii hodnôt západnej kultúry

druhoradé postavenie. Obchodníci s takouto pakultúrou uprednostňujú zisky pred kultivovaním estetického vkusu a etického, humánneho cítenia.

Pred našou pôvodnou slovenskou tvorbou vystávajú i ďalšie konfrontačné otázky. Nevracia sa tu opäť priestor pre účelovú literatúru so znakmi explicitnej užitočnosti? Ako sa vyrovnáť s náporom nových hodnôt, aby sa nestratila umelecká úroveň vlastnej domácej tvorby ako reprezentatívnej kultúrnej hodnoty a s ňou i vlastná tvár, identitný základ národnokultúrnej osobitosti či suverenity? Aby sa knihy z domácej tvorivej produkcie nestrácali, azda aj nestratili z knižného trhu. V recepcnej sfére sa nastoľujú v súčasnej konfrontačno-hodnotovej situácii aj problémy kritiky. Pomôže nám v kritike zaužívaný pejoratívny prístup k subštandardným či triviálnym hodnotám namiesto objektívneho posudzovania a hľadania ich miesta v celkovej produkcii a recepcii umeleckej tvorby? Aká je vlastne atmosféra na ponuku umeleckej produkcie pre deti a mládež? Čo reklama, film, televízia, rozhlas, „kazetokultúra“? Ako reagujú vydavateľstvá, kníhkupectvá, škola, rodina? Zmenili sa, alebo sa tu menia postoje k hľadaniu a ponuke hodnôt knižnej produkcie?

V súčasnej situácii prelomových rokov hlas slovenskej pôvodnej tvorby na knižnom trhu je prehlušovaný novosťou knižnej kultúry a literatúry, ktorá mala obmedzený príviv k nášmu čitateľovi i autorovi. Došlo k priamej kontaktovej konfrontácii hodnôt literárnej, knižnej kultúry. V tejto konfrontácii dnes má slovenská pôvodná tvorba možnosti – hoci v sťažených ekonomicko-spoločenských podmienkach. Možnosti i príležitosti na vyhranenejší postoj k domácim literárnym hodnotám, k pozitívam i negatívam vlastnej literárnej produkcie. S tým súvisí aj naliehavá otázka zbavovať sa autorského príštipkárenia na literárnej alebo knižnej tvorbe pre deti. Žiaľ, toto príštipkárenie už stihlo zúročiť v novej situácii svoju podnikateľskú

- Zdeněk Mathauser a Ján Kopál

- Ján Kopál, Eva Tučná, Peter Andruška a Ľubomír Plesník

- Ján Kopál medzi prvými absolventmi UTV na UKF

- Z inaugurácie Zd. Mathausera na Dr. h. c. (2000)

energiu. Ale - hoci v menšej miere - nastupujú už aj nové hodnoty ako v poézii, tak aj v próze pre deti a mládež.

V novej situácii dochádza k prevrstvovaniu hierarchie hodnôt so zámerom utvárania alebo inovácie prijateľnejšieho hodnotového systému. Systému, ktorý by poskytol východiskovú bázu s poslaním pre hodnototvornú perspektívu. Mal by tu pôsobiť proces zhodnocovania. Zrejme nie „prehodnocovania“. Možnosť takéhoto aktu evokuje časy, keď sa z pozície totalitného inštitucionalizmu vytvoril mechanizmus vonkajškového pôsobenia na proces literárnej, umeleckej tvorby. Dôsledok – ideologizujúcimi dokumentmi, smernicami modelovaný typ schematickej literatúry v 50. rokoch a normalizačnej literatúry v 70. rokoch. Dnes skôr ide o prirodzený hodnotový proces výberu, pre ktorý je určujúcim kritériom univerzalita, nie „časovosť“, ale nadčasovosť hodnotovej pôsobnosti a účinnosti. Čiže ide o zmenu hodnotového systému v zmysle vývinových procesov. Takých, ktoré po nerovnovážnosti rozvíjania ľudských osobnostných a sociálnych potrieb, po trpkých skúsenostiach odcudzovania sa človeka od jeho pravej ľudskej podstaty v honbe za materiálnymi hodnotami, sú v súčasnej civilizačnej etape vedené ľudskými túžbami podriaďovať si fetiš konzumných hodnôt hodnotami duchovnosti a etiky.

Ak nehovoríme o nadčasovosti hodnôt, istoty pre tento rozmer hodnôt nachádzame práve vo svete tej vývinovej etapy človeka – a azda v obraznej i faktickej podobe ľudstva – akým je svet detstva. Sú to hodnotové konštanty psychického i antropologického typu. Určuje ich detský (ľudský) životný inštinkt pre hodnoty, ktoré dávajú človeku životný zmysel. Tomu životu, v ktorom sa deti cítia pokračovať a k čomu sú v biologicko-sociálnom živí ľudského života povolané. Spomínaný inštinkt je inštinktom pre mravné i sociálne hodnoty. Tie, ktoré sa osvedčili a valorizovali skúsenosťou človeka v zápase o udržiavanie ľudského života. Z hodnotových

konštant detského sveta sú to napríklad: aktivita, zmysel pre humor, hru, hravosť, fantáziu, kamarátstvo, priateľstvo, súcitnosť, sebapoznávanie, tvorivosť, zvedavosť a túžbu po poznaní, po odhaľovaní neznámeho, zmysel pre pravdu a spravodlivosť, hrdinstvo, mravné, estetické a poetické cítenie, pre seba projekciu do sveta prírody ap. Tieto hodnoty majú ráz vrodených dispozícií. Ale je tu predpoklad aj pre získané hodnoty, do ktorých je situované zrenie a vyzrievanie osobnosti človeka.

Medzi takéto získané hodnoty – okrem iných – patrí nesporne človečí zmysel pre potrebu domova. Domova ako potreby pocitu bezpečia, istoty, nádeje, radosti, potešenia, priateľstva a lásky. Pocitovým nedostatkom tejto potreby sa otvára cesta k negatívnym hodnotám jedinca i spoločnosti. Silný pocit domova pomáha aj k prekonávaniu životných prekážok, nástrah, blúdení. V tomto zmysle sa domov ako hodnota určujúca ľudskú orientáciu dostal aj do mýtického sveta literatúry a umenia, napríklad biblický mýtus o návrate strateného syna. Alebo v rozprávkovom sujete – v rozprávke ako mýte detského veku ľudstva – sa ustálil mýtický model domova: domov – odchod z domova – vzrušujúce hrdinovo počínanie pri skusovaní vo svete – návrat domov. Domov v rozprávke je spravidla chudobný na hmotné statky. Odvaha, sila, húževnatosť, pracovitosť, zmysel pre rodičovskú úctu, úctu k statočným ľuďom, pre lásku k dobrému a nenávisť k zlému, pre pracovitosť, porozumenie, priateľstvo, šťastie i radosť zo života – to sú hodnoty, ktoré zdobia rozprávkový domov človeka v jeho duchovnom bytí. Duchovné etické hodnoty sú väzivom človečej pripútanosti k domovu. „Vôňa domova tlie v tvojom srdci... Kto má domov, ten nemôže byť chudobný... Zem nám dala jedlo, my jej musíme dávať silu svojich rúk...“ Hovorí dedo vnukovi v rozprávke, keď z ťažkého polohovania v neznámom svete hľadajú cestu k domovu. Hlbinná prítomnosť etických hodnôt v rozprávkovom umeleckom útvare sa rozhodujúco podieľa na estetike toh-

to žánru. Domov ako hodnota s jeho časovopriestorovým životným určením istého etnika, s jeho materiálnymi a duchovnými väzbami je príbehovou bázou i pre sociálnu či biografickú prózu staršej i novšej slovenskej literatúry pre deti a mládež.

Pocit domova akoby sa vytrácal z hodnotovej sústavy moderného, civilizovaného človeka pre vnútornú bytostnú hodnotu vecí a životných javov. Formuje sa pocit domovskej neurčitosti, pocit svetovej predurčenosti, svetobčianstva. Oslabuje sa hodnotový pocit domova pod vplyvom celkového životného štýlu. Toto životné teritórium sa vyprázdňuje, ochudobňuje o hodnoty ľudských vzťahov i vzťahov k prežívanému priestoru. Hodnota domova prestáva byť určovateľom návratov. Lenže v pocite celoludskej či svetovej príslušnosti by rozmer domova chýbať nemal. Aj kozmopolitický typ osobnosti a kultúry by mal v sebe obsiahnuť domov, život z detstva, dospievania i dospelosti ako stálicu, cez ktorú prerastá alebo na ktorej vyrastá človečia svetovosť. I svetovosť etnika, ktoré je nositeľom hodnôt s dnes toľko spomínaným prívlastkom národné. Napokon – ak máme do činenia s človekom vesmírneho veku v modernej literatúre sci-fi, aj tu sa sujet od spomínaného mýtického modelu rozprávky podstatnejšie nevzdďaľuje. Človek sci-fi z etnického priestoru Domova prekračuje teritórium Zeme, vstupuje do Vesmíru (Kozmu) s urputnou súžbou i túžbou po domovských návratoch. Po technicistickom prekonaní prírodnej zemskej príťažby osobnou ľudskou príťažbou mysle i srdca sa vznáša, ale i zostáva pripútaný k Zemi, k Domovu.

V širšej hodnotovej škále sme sa pozastavili nad hodnotou domova. Na ceste za hodnotami v celistvom oblúku ľudského života domov je identitne blízkou hodnotou detstvu, mladosti. Detstvu, ktoré sa v celistvosti spomenutého oblúku ľudského života javí ako predstupeň s hodnotovou navigáciou ľudskej osobnosti na tvorivé žitie života. Tento predstupeň má

do činenia s osobitnými hodnotami, ktoré sú svojím spôsobom dané len a len vekom detstva, mladosti. Ide o fakt – či my, dospelí, chceme, alebo nechceme – evidentne spätý s reálnou danosťou ľudskej existencie. A to tak v závislosti na biologicko-životných, hodnotovo-spoločenských, ako aj duchovných a etických potrebách nášho príbehu ľudského spôsobu či formy života života v priestoroch tejto Zeme a možno aj Vesmíru. V časopriestore našej doby, keď tak intenzívne prežívame napätia z konfrontácie a prevrstvovania hodnôt najmä v tom fenoméne ľudského vedomia a bytia, ktorý sme si vymedzili a pomenovali literárnou tvorbou, obsiahlejšie kultúrou človeka. Osobitne kultúrou pre život detí v detstve s perspektívou dospelosti.

V študijných reflexiách sme sa zamýšľali nad pojmami hodnota, hodnotová miera, hodnotové kritériá. Všeobecne v intenciách axiologického myslenia, osobitne s dôrazom na aktuálnu hodnotovokonfrontačnú situáciu spôsobenú bezprostrednou kontaktovou komunikáciou domácej literárnej kultúry a tržovo forsírovanou literárnou alebo audiovizuálnou kultúrou západnej proveniencie. Všeobecne sme sledovali na pozadí spoločensko-civilizačných premien najmä hodnototvorné procesy v reláciách recepcných postojov k hodnotovým materiálnym alebo duchovným, etickým potrebám. Osobitným predmetom nášho záujmu bola oblasť hodnôt detského sveta a s ňou svet hodnôt, s ktorým sa mladogeneračná sociéta stretáva na dnešnom trhu literárnej a audiovizuálnej kultúry.

V tejto konfrontačnej situácii literárnej kultúry domácej a inonárodnej proveniencie sa od literárnej vedy žiada, aby opätovne upozornila na hodnoty národnej literárnej tvorby pre deti a mládež. Ako sa javí táto problematika v doterajšom literárnovednom myslení?

Pri opätovanom štúdiu odbornej literatúry o detskej literatúre v konfrontácii s dnešnými úvahami nad hodnotami národnej literárnej kultúry môže-

me zisťovať, že či a ako naša literárna veda (teória, história i kritika) rozpracovala i objasnila hodnotovú problematiku literárnej tvorby pre deti. Objasňovala ju na celej ploche, v celej šírke azda aj zložitosti od čias osvietenstva, slovenského literárneho romantizmu, realizmu, cez novodobú tvorbu v období národného oslobodenia po roku 1918, za Slovenského štátu i za vyše štyridsaťročné obdobie rozvoja literatúry pre deti a mládež v období socialisticko-spoločenského experimentu. Ukazuje sa, že literárna veda vcelku až do roku 1918 ustálila hodnotové kritériá slovenskej národnej literatúry pre deti a mládež. V napätí medzi explicitnosťou a implicitnosťou úžitkových poznávacích a výchovnoformatívnych hodnôt priznala tejto literatúre dobovú, historickú platnosť i tvorivú orientáciu v súlade s celonárodnou literárnou tvorbou.

K obratu v rešpektovaní osobitosti detského sveta a s tým spojenú identifikáciu subjektu detského príjemcu s recipovaným dielom došlo najmä v realistickej tvorbe pre deti na konci 19. storočia. Tento proces smeroval k odklonu od didakticko-pedagogickej úžitkovosti a príklonu k rešpektovaniu osobitosti detského sveta. V dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia sa detská literatúra hodnotovo zblížovala s literatúrou pre dospelých. Tematickou, žánrovou, ideovou a filozofickou rôznorodosťou zapadala do umelecko-hodnotovej polarizácie celonárodnej literatúry. Nezvyčajný rozvoj tejto literárnej oblasti zaznamenal aj značnú účasť subštandardnej literatúry na formovaní estetického čitateľského vkusu. Ukazuje sa, že sa pod mocenským tlakom na hodnotenie tvorby tohto obdobia precenil triedno-spoločenský hodnotový aspekt a v hodnotovej hierarchii sa nadhodnotil prúd socialisticko-realistickej literatúry. A naopak, málo miesta sa venovalo literárnym hodnotám s liberalistickou a kresťansko-filozofickou orientáciou.

Literárna veda má podľžnosti voči literárnej tvorbe za Slovenského štátu. Národné uvoľnenie v tomto období dalo priestor na exponovanie národnej

a historickej tematiky, rozprávkovej, povest'ovej a legendovej tvorbe, menej realisticko-sociálnej próze, viac občianskej, vlasteneckej i meditatívnej poézii s kresťanskou vieroučnou a humanistickou tematikou. Žiaľ, hodnotovo značná časť literatúry tohto obdobia trpí na jednostranné forsírovanie ideovej či ideologickej orientácie, čo viedlo k stotožňovaniu hodnotovej vyhranenosti s umelecko-hodnotovou explicitnosťou. V každom prípade literárna veda, menovite história, zostáva dlžná tomuto obdobiu, a to už aj preto, lebo v presahu do historicko-spoločenského zlomu po roku 1945 doznievajú, aj kryštalizujú sa hodnoty, ktoré majú nadčasovú platnosť v slovenskej literatúre pre deti.

Pre súčasnú literárnu vedu údelom intenzívneho výskumu detskej literatúry zostáva literárna tvorba v období socializmu. Ukazuje sa, že pod tlakom direktív, ako a o čom písať pre deti v intenciách fiktívneho sveta socializmu, v duchu triedno-spoločenskej teórie s materialistickou filozofickou orientáciou, v koncepcii socialistického realizmu sa tvorili hodnoty zodpovedajúce tejto orientácii. Bola to akčná, explicitná manifestácia mocensky predpísaných hodnôt, čo viedlo k literárnemu schematizmu. Osudom takejto literatúry bolo, že sa recepcne nezhodnocovala vo vedomí príjemcu ako umelecká, estetická kvalita.

Žiada sa ale konštatovať, že typ schematickej literatúry sa transparentne prejavoval najmä v počiatočnej fáze tohto obdobia. Postupne nastával príklon k živým univerzálnejším ľudským hodnotám a ich semiotizovaniu do umeleckej reči literárnej tvorby. Všeobecne sú platné konštatácie literárnej vedy, že sa literárna tvorba pre deti od šesťdesiatych rokov prejavila ako rovnocenný hodnotový subsystém v systéme slovenskej literatúry. Pravdaže, s istým časovým odstupom a kritériovým nadhľadom literárnu vedu čaká triedenie i vytriedenie hodnôt, ktoré v žánrovej i tematicko-hodnotovej skladbe budú mať trvalejšie miesto v slovenskej národnej literárnej kultúre.

Ostáva tu tiež úloha doplniť naše poznanie o tie hodnoty, ktoré sa násilne vyradili z literárno-recepčného procesu, alebo vznikali mimo domáceho regiónu (exilová literatúra).

Zo študijných reflexií na aktuálnu tému o hodnotách, ich zhodnocovaní a prevrstvovaní v tvorbe a recepcii literatúry pre deti a mládež sa ukazuje potreba koncíznejšej metodologickej a tematickej orientácie výskumu do oblasti hodnôt novej slovenskej literatúry v komparácii s inonárodnou literatúrou a knižnou kultúrou, novodobých druhov umenia, v hľadaní ich miesta v literárnej a estetickej výchove. Ide najmä o tieto oblasti tvorby a recepcie literatúry a umenia pre deti a mládež:

1. Hodnoty v súčasnej žánrovej skladbe slovenskej literárnej tvorby pre deti a mládež a ich recepčné predpoklady v čítaní detí a mládeže (poézia – próza – sociálna a románová tvorba, historická, biografická, dobrodružná a cestopisná literatúra, rozprávková tvorba, literatúra faktu, sci-fi).

2. Inonárodná literatúra a knižná kultúra v komparácii s národnou knižnou produkciou. (Hodnotovo-konfrontačný aspekt v súčasnej literárno-komunikačnej, recepčnej situácii.)

3. Umelecká synkréza v recepcii slovesnej kultúry u detí a mládeže. (Problémy hodnôt novodobých umeleckých druhov a žánrov – komiks, textová adaptácia slovesných žánrov v divadelnej, dramatickej, filmovej a auditívno-vizuálnej kultúre, slovesno-výtvarná, hudobná, auditívna synkréza knižnej kultúry.)

4. Recepčno-interpretačné problémy v literárnej (umeleckej, estetickej) výchove. (Princíp tvorivosti, hravosti a umelecko-synkretických aktivít v monitorovaní čítania - recepcie - slovesných, slovesno-výtvarných, slo-

vesno-hudobných textov, kníh pre deti a mládež, osobitné postavenie literatúry a čítania v systéme školského literárneho vzdelania.)

V globále vytypovanej problematike možno paralelne sledovať všetky uvedené tematické okruhy. Do výskumnej pozornosti sa núkajú umelecko-synkretické otázky a s nimi aj žánre - v recepcii slovesnej kultúry. Pod vplyvom aktuálnych kultúrno-spoločenských zmien sa však naliehavo žiada identifikovať hodnotovú úroveň pôvodnej slovenskej literárnej tvorby pre deti a mládež z novšieho obdobia a v konfrontácii s inonárodnými kultúrami poodkryť účasť národnej literárnej kultúry na utváraní autenticity, literárneho (širšie kultúrneho) povedomia mladých generácií. V súlade s týmto zámerom výskum by sa mal tematicky vymedziť žánrovou skladbou novej slovenskej literárnej produkcie s jej esteticko-recepčnými predpokladmi. V próze upriamiť výskumnú pozornosť na sociálnu poviedkovú a legendovú tvorbu, na ľudovú rozprávku v jej adaptačných podobách autorskej tvorby, na fantastickú, imaginatívnu, realistickú, parodistickú, prírodnú rozprávku a bájku, na dobrodružnú, biografickú i cestopisnú prózu, na literatúru faktu, sci-fi, a umelecko-náučnú literatúru. V poézii na žánrové varianty epickej a lyrickej poézie a v oblasti umelecko-synkretických foriem na komiks, piesňové texty v novodobej hudobnej kultúre a na dramaticko-inscenačné útvary.

Myšlienkami o aktuálnosti systémového prístupu k literárnovednému výskumu z hľadiska časového zhodnocovania pôvodnej novej slovenskej literárnej kultúry pre deti a mládež sa uzatvára naša študijná reflexia o hodnotách, o procese ich časového prevrstvovania. Uzatvára sa, aby sa pootvoril výskumný priestor do tej oblasti literárnej a umeleckej tvorby, v ktorej sa pohybuje a s ktorou vyrastá mladá generácia.

- Ján Kopál, Vojtech Mihálik, Ctibor Štítnický a Pavol Števček

- Ján Kopál, Ladislav Mňačko a Ľudovít Šmelík

- Účastníci seminára o diele Pavla Straussa

- Účastníci seminára o diele Ladislava Ťažkého

Povedali o Jánovi Kopálovi

Znal jsem Jána Kopála - mohu říci zblízka - po tři desetiletí, od počátku 70. let, kdy se začali stýkat s spolupracovat nitranský a pražský semiotický tým. Nejdříve nás zblížilo to, že jsme byli oba tak trochu v pozici vyděděnců, ale zvláště nitranský tým - počínaje už Antonem Popovičem a Františkem Mikem - byl natolik liberální a vždy ochotný pomáhat, že jsme oba mohli své deficity za daných podmínek překonávat.

Ján Kopál byl bytostí mimořádně harmonickou, jenž navíc svou vnitřní harmonii a takt promítala do všech situací. Dokázal navozovat ovzduší jak pohody, tak pracovitosti a realizátorství. Úspěšně obohacoval metodologickou polohu nitranské školy a pronikl i do problematiky pražské, a ve svém vlastním oboru - literatuře pro mládež - byl skutečným králem.

Do své zprávy o čtyřiceti letech UKF, která vyšla v časopisu Slavia, jsem zařadil citát z článku prof. Kopála: v citátu se mluví o možné existenci někdejšího vysokého učení v nitranskem prostoru, vedeného Konštantínem Filozofem a jeho bratrem Metodem. Chtěl bych říci, že s touto myšlenkou jsem se nesetkal u přítele Jána Kopála poprvé. Nejednou jsme stáli s Jánem před jeho chatou na Zobore a shlíželi odtud do úchvatného nitranského kraje; vždy jsme v těch chvílích zalétali v myšlenkách do dávné minulosti a představa o věrozvěstcech byla při tom.

Prof. Kopál byl velký slovenský - a navíc i přímo nitranský - vlastenec, ale jeho patriotizmus nebyl z těch, jenž člověku vystavují limity, uzavírajíce jej, naopak, bylo to vlastenectví otvírající lidskou bytost. Byl v tom smyslu učitelem pro každého z nás a v Čechách naň nemůžeme zapomenout. Napsal jsem to i v nekrologu ve zmíněném čísle časopisu Slavia.

Nekrológ za Jánem Kopálem jsem už mohl ke své zprávě o nitranském jubileu připojit jen dodatečně při korekturách. A musel jsem respektovat rozsah, jenž mi skýtala zalomená už stránka. Jinak bych byl asi vzpoměl i krásných okamžiků, jež jsem s Jánem Kopálem prožil i na oné chatě – někdy i s jeho rodinou, jindy též spolu s Františkem Mikem, Petrem Zajacem, nebo zahraničními hosty, kteří právě dleli v Nitře. Ján Kopál uprostřed své vinice! Byl to vinař ne ve spotřebním, ale v mýtickém smyslu slova. Jeho víno bylo odleskem jeho dokonalosti a dobroty.

Ve své laskavosti a štědrosti jak v hmotném, tak duchovním významu - byl Ján Kopál prostě nedostižný: byl bytostí, která musí ve všech lidech kolem sebe zanechat pocit věčného dluhu. Dluhu, který, bohužel, už nikdy nedokážeme splatit. Kdybych to měl vyjádřit termínem fotbalovým (a tyto termíny se v našich rozhovorech často střídali s vědeckými), Ján Kopál bezděčně vystavoval svou dobrotou všechny kolem sebe do ofsajdu.

Bylo-li mýtickým Jánovo vinařství, stalo se jím ještě naléhavěji jeho rozloučení. Ona poslední večeře, kterou já a má žena jsme měli tu čest strávit s Jánem Kopálem těsně před jeho odchodem v rodině prof. Plesníka a kterou náš hostitel tak krásně vystihl ve svém textu Prvá spomienka na Jána Kopála v časopise Slovenská literatúra, byla čímsi nezapomenutelným: byl to jak vrchol dlouholetého přátelství, tak rozloučení, jak pečeť, tak nesmírná lidská statečnost tváří v tvář nekonečnu, jak konkrétní událost nedávných dnů, tak i echo nadlidského mýtu.

Zdeněk Mathauser

Odišiel priateľ, ktorý v priaznivých rokoch zakladal naše pracovisko, aby ho vzápätí musel zachraňovať. Ani vtedy neskladal zbrane, nemyslel na seba, ale na rozkvet vedeckého života na vtedajšej Pedagogickej fakulte v Nitre. Tvoril systematicky, no zároveň vytváral podmienky, organizoval,

riadil, pritom pomáhal udržiavať zdravú atmosféru, povzbudzoval, rozdával dobré rady mladším kolegom, naplňal nás nádejou, vnútornou silou, aby sme neklesali na duchu. Možno povedať: takmer do poslednej chvíle bol s nami. "Ako dobre, že som s vami!" hovorieval, keď prichádzal z nemocnice. A potom odišiel navždy. Odišiel a už sa nevrátil. Ale ako hovorí básnik: "Ó, aká sláva odísť čestne v boji!" Odišť tak, že svedomie máme čisté, nepoškvrnené, odísť ako vzor statočnosti, ako príklad, ktorý tu zostáva pre budúce dni, mesiace, možno roky... A takým vzorom bol a ostáva pán profesor Ján Kopál. Aj trýzeň smútku zmierňuje pocit, že po ňom zostáva dotvorené dielo, ale zároveň aj otvorené na ďalšie pokračovanie. Lebo my jeho poslanstvo nosíme v sebe, z jeho charakteru tu niečo zostane, niečo sa pretaví do našich duší...

Tibor Žilka

Ján Kopál principiálne nebuduje stavbu zhora, z „vysokého koňa abstraktnej teórie“, skôr postupuje - s vedomím teoretických východísk opreých o skúsenosti - zdola. Vychádza z konkrétneho materiálu, z textom, ktoré analyzuje, skúma, študuje ich postupy, poetologické stratégie a funkcie, aby mohol odkryť ich myšlienkové a estetické hodnoty, interpretovať ich zmysel.

Vincent Šabík

Posledný list

Koncom januára 2000 sme pripravovali jedno z posledných podujatí, ktoré malo byť súčasťou osláv 40. výročia vzniku UKF v Nitre. Išlo o stretnutie bývalých absolventov pedagogickej fakulty, ktorí to "niekam dotiahli" v literatúre, v dramatickom a výtvarnom umení, ale aj v iných oblastiach kultúry a, pravdaže, i školstva (stretnutie sa uskutočnilo vo februári na univerzite a v Divadle Andreja Bagara).

Návšteva pána profesora Kopála na rektoráte univerzity mi prišla vhod. Informoval som ho o podujatí, on mi však povedal, že sa prišiel rozlúčiť, keďže ide na doliečenie do sanatória pod Zoborom. Trápil ho zdravotný stav, pravda, veril, že sa napokon všetko dobre skončí.

Krátko po tom sme mu poslali pozvánku na stretnutie. Vtedy ešte nevedel, že odchod je blízko, hoci z listu, ktorý mi poslal, už bolo cítiť tušenie. Jeho list je osobný, obsahuje však myšlienky, ktoré, myslím si, patria všetkým z okruhu jeho priateľov, a tak ho uverejňujem ako dokument o veľkom srdci vzácného človeka, ktorý i v ťažkých chvíľach svojho života vedel myslieť aj na druhých.

Milý Peter,

dnešnú "dovolenkovú" sobotu (19. februára 2000) som sa doma dostal k celotýždennej pošte. Prekvapila ma pozvánka na stretnutie v Literárnom klube J. Jesenského s tvorivými pracovníkmi - absolventmi štúdia na jubilejnej Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre.

Nadchol ma tvoj organizačný počín, ale súčasne som strápol i sklúčil sa ľútosťou, že nebudem môcť byť na takejto besede s absolventmi - priateľmi zo školy, ktorá mi bola takmer 40-ročným pracovným osudom, s mladými

ľuďmi, ktorých zrak a myseľ sa obracajú do budúcnosti. Tvorivé výmyselníctvo ma u mladej ľudskej pospolitosti znepokojovalo (z postu učiteľa-človeka) najviac. V tomto priestore som hľadal partnerské ľudské nahliadnutia do osobnosti študenta s učiteľským úmyslom vytvárať podmienky na slobodný individuálny tvorivý čínorodý rozlet. Najväčším mojím potešením bolo a je, keď som pociťoval (a pociťujem), ako mladá študentská osobnosť svojou myšlienkovou bystrosťou a tvorivými schopnosťami prerastá osobnosť učiteľa. Ved' v tom je - nazdávam sa - zmysel kontinuálneho zrenia človečenstva v prepojenosti minulého, prítomného i budúceho.

Kdesi v tomto učiteľskom a trochu aj vedecko-bádateľskom a organizačnom rozmere ma dnes utvrdzuje presvedčenie, že som azda "trafil" životnú líniu v svojej práci späť s takmer 50-ročným učiteľovaním a bádateľstvom v oblasti literatúry a umenia. A to s pospolitosťou mladých v zmysle myšlienky, ktorú som uviedol pred titulným listom poslednej mojej knihy. "Tuzemským i vesmírnym časopriestorom putuje detstvo a mladosť s dospelosťou človečieho jestvovania."

Viac ale, milý Peter, už písať nevládzem. Liečba ma vedie k fyzickému i duchovnému útlmu. Nemocničná liečba mi znemožňuje osobné stretnutie... Nevieť, kto z tých absolventov literárnych, výtvarných, divadelných, hudobných, publicistických či pedagogických tam bude. Všetkých srdečne pozdravujem so želaním ďalších úspechov - i s nádejou, že sa z kráľov tej mojej tak málo očakávanej choroby vymotám.

Váš prof. Ján Kopál

Zo spomínaného stretnutia sme nášmu profesorovi Jánovi Kopálovi poslali pozdrav, aby vedel, že na neho myslíme a že nám chýba. Podpisali ho bývalí absolventi i všetci ostatní, priatelia, známi, ktorí sa v nitrianskom divadle v ten februárový večer zišli, medzi nimi Tibor Platzner, Ivan Szabó,

Marianna Grznárová, Alexander Rutkay, Ondrej Šedivý, Marína Čeretková, Ernest Kocsis, Jozef Melicher, Eva Ruthová, Jozef Trubini... Verili sme s ním, že sa z kráľov svojej choroby vymotá.

Nevymotal sa.

Rozlúčili sme sa s ním 9. mája 2000, vieme však, že v skutočnosti to bolo nelúčenie.

Peter Andruška

- Pracovníci katedry slovenskej literatúry

- Ján Kopál, Miloš Tomčík a Tibor Žilka

- Ján Kopál, Valér Mikula, Pavol Plutko a Peter Liba

- Učiteľia a bývalí študenti: Ján Dekan, Pavol Sika, Ivan Sulík, René Bílik, Mária Valentová, Pavol Plutko, Ján Kopál, Ivan Szabó, Marianna Grznárová, Peter Andruška (1989)

Kalendárium života a diela Jána Kopála

- 1925 - narodil sa 25. októbra v Malých Kršteňanoch
- 1932 - 1938 - navštevoval Ľudovú školu v rodnej obci
- 1938 - 1942 - Štátna meštianska škola vo Veľkých Uherciach
- 1942 - 1946 - študoval na Štátnej učiteľskej akadémii v Bánovciach nad Bebravou
- 1946 - 1947 - poverený správou Národnej školy v Cinobani - Žihľave
- 1947 - 1953 - študoval na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave (odbor slovenský jazyk - dejepis)
- 1947 - 1948 - učil na Národnej škole v Strekove
- 1950 - 1954 - učil na Základnej deväťročnej škole v Krušovciach
- 1952 - 1956 - študoval popri zamestnaní na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave (slovenský jazyk)
- 1954 - 1956 - pôsobil ako riaditeľ ZDŠ v Krušovciach
- 1955 - 1959 - stredoškolský profesor na Pedagogickej škole v Nitre
- 1959 - 1971 - odborný asistent na Katedre slovenského jazyka a literatúry Pedagogického inštitútu a potom Pedagogickej fakulty v Nitre
- 1960 - vydal vysokoškolské učebné texty Literatúra pre mládež
- zostavil zborník prác začínajúcich autorov Zo svitania 1 (Zo svitania 2/1962, Zo svitania 3/1963, Zo svitania 4/1964, Zo svitania 5/1969)
- 1963 - 1966 - prodekan Pedagogickej fakulty v Nitre
- 1965 - 1970 - vedúci oddelenia literatúry na Katedre slovenského jazyka a literatúry na Pedagogickej fakulte v Nitre
- 1965 - zakladá pobočku Slovenskej literárnovednej spoločnosti pri SAV v Nitre

-
- 1965 - 1971 - predseda Slovenskej literárnovednej spoločnosti SAV,
pobočka v Nitre
- 1966 - lektor slovenského jazyka na Vysokej škole pedagogickej v Szegede
- 1967 - ročný študijný pobyt v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave
(externá vedecká aspirantúra)
- spoluzakladateľ Kabinetu literárnej komunikácie PF v Nitre
 - účasť na organizovaní prvého vedeckého seminára O interpretácii umeleckého textu v Nitre
- 1968 - redaktor zborníka O interpretácii umeleckého textu I
- 1969 - akademický titul PhDr. (rigorózna práca Kapitoly o literatúre pre mládež obhájená na FF UPJŠ v Prešove)
- 1970 - získal vedeckú hodnosť CSc. (dizertačná práca Próza v časopise Slniečko obhájená v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave)
- knižná monografia Literatúra a detský aspekt, cena SLF
- 1971 - samostatný vedecký pracovník a zástupca vedúceho Kabinetu literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre
- 1975 - 1981 organizačný tajomník Letnej školy interpretácie originálneho a prekladového textu v Nitre
- 1977 - spoluorganizátor a účastník vedeckej konferencie Umenie a najmenší v Nitre
- 1980 - zúčastnil sa svetového kongresu svetovej asociácie detskej literatúry IBBY v Prahe
- 1982 - vydal vysokoškolské učebné texty Kapitoly o literatúre pre deti a mládež a didaktika čítania
- 1984 - vydal knižnú monografiu Literatúra pre deti v procese, získal za ňu cenu SLF

-
- 1985 - spoluautor učebnice Literatúra pre deti a didaktika literárnej výchovy na prvom stupni základnej školy
- v rámci výskumných materiálov vydáva knihu Z teórie literatúry pre mládež
 - predseda Slovenskej literárnovednej spoločnosti SAV, pobočka v Nitre
- 1987 - vedúci redakčného kolektívu a spoluautor vysokoškolskej učebnice Literatúra pre mládež
- 1989 - 1993 pôsobil ako riaditeľ Ústavu jazykovej a literárnej komunikácie PF v Nitre
- 1991 - vydal vedeckú monografiu Detský svet v umeleckom obraze a získal za ňu cenu SLF
- 1993 - získal celoslovenskú cenu Trojruža '93 za zásluhy o rozvoj detskej literatúry
- 1994 - spoluautor akademických Dejín slovenskej literatúry, zv. 4
- 1995 - vydáva knihu Poézia pre deti (v interpretácii a recepcii)
- 1997 - vydáva monografiu Próza a poézia pre deti a získava za ňu Cenu Spolku slovenských spisovateľov v odbore literárna veda
- 1998 - zostavil antológiu Nitra naša, Nitra...
- 1999 - ocenený Zlatou medailou UKF pri príležitosti 40. výročia vzniku univerzity
- 2000 - 4. mája zomrel v Nitre
- 2002 - 18. apríla mu UKF in memoriam udelila čestný vedecký titul doctor honoris causa

Edícia

Doctor honoris causa, zv. 5

Pocta Jánovi Kopálovi

Vydala Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Zostavil a redigoval doc. PaedDr. Peter Andruška, PhD.

Technická redaktorka Tatiana Palkovičová

Fotografie Koloman Zúrik, archív

Vydanie prvé

Strán 52

Rok vydania 2003

Tlač Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov

ISBN 80-8050-609-4

EAN 9788080506094

